

# Oblika politične ureditve in energetskega konflikta\*

Diskusija o alternativnih aranžmajih političnega ciklusa v energetskepolitiki arenah odpira spričo valov šoka, ki jih je energetskega konflikt razširil v vseh političnih sistemih, vprašanje, ali ima ta razprava simptomatičen pomen za razvoj sodobnih demokracij v kapitalističnih državah.

## NEMOČ ETABLIRANIH OBLIK DEMOKRATIČNEGA PROCESA

Zgodovinsko so se politični bloki v štirih obravnavanih državah oblikovali okoli verskih, etničnih, ozemeljskih in ekonomsko-razrednih nasprotij. Prominentne politične razprave so se v razvoju meščanske družbe nanašale na oblikovanje državljskih svoboščin nasproti državni oblasti in pravic participacije v političnem procesu ter vprašanja porazdelitve dohodka in socialne varnosti nasproti spremenljivosti podružbljanja trga s politične strani. Do prve tretjine tega stoletja se je v vseh štirih državah, četudi v Nemčiji le začasno, uveljavila parlamentarna demokracija z liberalno gospodarsko ureditvijo in liberalnimi državljskimi pravicami, ki je vključevala tudi politično participacijo v obliki volitev in političnih strank. V drugi tretjini tega stoletja smo postali priča z gospodarsko rastjo ekspandirajoče socialne države, ki je umirila politične in ekonomske razredne konflikte in je s procesi korporativnega političnega odločanja marsikje spremenila pogoje in možnosti politične participacije.

\* Tekst je prevod uredniško prirejenega dela sedmega poglavja knjige "Politik und Energie – Energie-Technopolitiken in den USA, der BRD, Frankreich und Sweden"; Campus Verlag; Frankfurt/M.; 1983.

Videti je torej, da nobeden od doslej etabliranih demokratičnih mehanizmov v svoji dosedanji institucionalni obliki ni mogel v energetskega konflikta doseči svoje polnoveljavne učinkovitosti. Nasprotno, ta konflikt postavlja, v različnih pogojih političnih režimov z različno intenzivnostjo, pod vprašaj tako tradicionalne alignments strankarskega sistema kot tudi druge temeljne vidike reform političnih režimov, ki zadevajo možnosti politične participacije in zmožnosti delovanja. V tem smislu ima politično-institucionalna pojasnjevalna hipoteza, ki jo zagovarja ta študija, za kariero energetskih politik v posameznih državah v sedemdesetih letih provokativno funkcijo v tem, da različno osvetljuje nemoč etabliranih oblik demokratičnega procesa, saj zatrjuje, da utrjene strukture moči, ki so se izkristalizirale okoli institucionalnih "pravil" procesov političnega odločanja, močnejše zaznamujejo rezultate energetske politične razprav kot aktualna porazdelitev preferenc in zahtev med prebivalstvom, s katerimi naj bi se soočale jasno razmejene in deloma stalno pojavljajoče se inovacijske težnje. Hkrati pa se je politično-institucionalna hipoteza postavila v bran tehnokratskemu legitimiranju nedemokratičnih procesov odločanja kot gole eksekucije objektivnih tehnično-ekonomskih nujnosti, na podlagi katerih se razmerja politične participacije v najboljšem primeru ocenjujejo kot poljubna, v najslabšem primeru pa kot moteča.

Študija je pokazala, da doslej oblikovane strukture političnih režimov komajda lahko obdelujejo nove energetske politične teme s tradicionalnimi postopki odločanja in doživljajo precejšnje legitimacijske probleme in/ali težave, povezane z gospodarsko reprodukcijo.

Tudi Švedska s svojim domnevno še zelo fleksibilnim političnim procesom ni našla stabilnega vzorca za soočenje s političnimi frontami, ki so se nabrale okoli odločanja na temo energetske politike. To kaže energetske politično sopogojena nestabilnost njenih vlad po letu 1976 prav tako dobro kot neuspeh slabo utemeljenega poizkusa korporativnega razreševanja problema v Komisiji za energetiko.

## **NOVE KONFLIKTNE FRONTE**

Težave, ki postajajo opazne v energetske-tehnološki politiki, moramo jemati resno zlasti zato, ker je energetske-tehnološka politika *le* eden izmed primerov iz naraščajočega razreda politiziranih problemov družbenega odločanja, ki se bodo razreševali vzdolž novih konfliktnih front in blokovskih tvorb. V ta razred družbenih problemov spada množstvo *strukturnih* politik, kot so razvoj transportnega sektorja, naseljevanje

industrije, urbanizem in varstvo okolja. Temu se pridružujejo še vprašanja interakcije človek/stroj na medicinskem področju ali delovnem mestu. Nenazadnje pa so nove konfliktne fronte v svoj katalog političnih zahtev vključile tudi teme vojaške tehnologije in strategije. V vseh teh primerih se politični konflikt osredotoča na (pre)razporeditev življenjskih možnosti in možnosti delovanja, ki jih zmanjšujeta imperativna ekspanzija industrije in stopnjevanje moči.

Etabilirane politične strukture in akterji, ki se grupirajo predvsem okoli socioekonomskih razredov, so le *neznatno* upoštevali ta konflikt med "sektorskimi" življenjskimi zahtevami, uveljavljanje kakovosti življenja na področju socialne reprodukcije nasproti nadaljnjemu širjenju produkcije. Gre namreč za široko razširjen konsenz med kapitalom in delom, da je nadaljnje širjenje gospodarskega procesa pogoj za izgradnjo socialne države kot utelešenja razdelitvenega kompromisa med zahtevami razrednih nasprotnikov. Ker pa so nove sektorsko konstituirane politične zahteve izključene iz tega kompromisa, se bodo le težko zadovoljile s političnimi strukturami, ki so se izkristalizirale okoli koalicije gospodarske rasti.

V takšnih razmerah so na neuspeh obsojeni tudi tradicionalni recepti, ki jih predpisujejo zagovorniki pluralističnih strankarskih demokracij in liberalno-korporativnih vzorcev odločanja, da bi tako ubranili ali ponovno vzpostavili politično stabilnost. Uspeh njihovih receptov je v pogojih sedanje ekstrapolitične, ekonomske porazdelitve moči v kapitalizmu vezan na centriranost konfliktov ekonomske distribucije vzdolž glavnih linij razredne stratifikacije in politične organizacije.

Po pluralističnih predstavah so zlasti dvostrankarski sistemi z večinskimi volilnimi sistemom in notranjimi cross-cleavages (zlasti verske ali etnične vrste) tisti, ki jamčijo "centripetalni" kompromisno usmerjeni karakter političnega sistema, ki obravnava osrednji konflikt med buržoazijo in meznim delom v kapitalizmu.<sup>1</sup> Vendar pa so energetskega konflikta in sorodne teme naredili ta recept, ki je nedvomno imel svojo veljavnost v času razcveta države blaginje in njenega razrednega kompromisa, za neučinkovitega. Fronte v energetskega konfliktu potekajo deloma prečno na razredne fronte in bi jih lahko sicer v tem smislu razlagali celo kot okrepitev centripetalnega karakterja sistema, saj s seboj prinašajo nove "cross cleavages". Hkrati pa antagonistično stojijo nasproti ekonomski koaliciji rasti tako, da je asimilacija v etabrirane strankarske sisteme neverjetna. Večstrankarski sistemi (ali dekomponirane stranke) se zato prožnejše odzivajo na novo konfliktno fronto kot visokoagregirani dvostrankarski sistemi (ali njihovi derivati).

<sup>1</sup> To tezo je na prominentnem mestu postavil Lipset 1981.

## NOV TEMELJNI PROBLEM – VPRAŠLJIVA LEGITIMNOST VEČINSKEGA NAČELA

Ta nova konfliktna os pa obenem odpira nov temeljni problem. Namreč zaradi sektorske prerazporeditve življenjskih možnosti, stroškov in koristi, ki jo povzročajo politične odločitve, se postavljata pod vprašaj smisel in legitimnost enostavnega večinskega načela, ki temelji na teritorialni reprezentaciji. Kritika večinskega načela kot mehanizma političnega selekcioniranja pri tem *ne* prihaja iz novega avtoritarizma, temveč *intenzivnejšega varstva* manjšin pred posegi, ki lahko ireverzibilno spremenijo možnosti socialnega delovanja. Kompleksnost in ireverzibilnost energetskepolitičnih strategij delata ranljive politične sisteme, ki s šibkimi večinami poizkušajo uveljavljati strukturne določitve tudi navzlic odporu močnih manjšin in s tem obrabiti legitimnost enostavnega večinskega načela. Kot je videti, je ta situacija postala še zlasti pomembna v francoski in zahodnonemški energetske politiki, ki sta se vselej odigravali v kontekstu “zaprtih” političnih sistemov z močno omejenimi “zmagovitimi koalicijami”.

## RAZLIČNE STRATEGIJE IN NJIHOVE MEJE

S podobnimi organizacijskimi problemi reforme režima se soočajo tudi doslej opazne druge procedure političnega odločanja v naših štirih preiskovanih primerih. Korporativne strategije obravnavanja problemov so v danih politično-ekonomskih pogojih kapitalističnega socialnega informiranja vezane na primat razdelitvenih problemov socialne države. “Možnost organiziranja” zahtev v energetske konflikte, zlasti na strani novih socialnih gibanj, kot tudi spoznanje akterjev, da lahko s postopki korporativnega odločanja nekaj pridobijo tudi za svoje zahteve, predpostavljata že precej radikalno revizijo zunajpolitične strukture lastništva v energetiki in možnosti participacije skupin porabnikov v podjetjih. Plebiscitarne strategije bodo zaradi svoje majhne zmoglosti za obvladovanje kompleksnosti morale pri političnih alternativah vselej ostati predvsem izjemna politična ureditev, če političnih problemov ni mogoče poenostaviti v jasne alternative in proces oblikovanja političnih kompromisov olajšujejo druge procesne prepreke (kvalificirane večine, pravice veta manjšin itn.).

Kljub tem problemom je skrivnost “uspešnega”, torej takšnega obravnavanja energetskega konflikta, ki omogoča stabilne kompromise, pri političnih frontah, ki so se izoblikovale v sedemdesetih letih, nemara v tem, da politične ureditve in režimske oblike najdejo novo mešanico reprezentativnih,

funkcionalno reprezentativnih in plebiscitarnih možnosti politične participacije skupaj s povečanjem zmožnosti političnega delovanja pri fiksiranju parametrov industrijskega razvoja. Takšna reforma ureditve hkrati predpostavlja določeno postopno ali deloma tudi nenadno preoblikovanje politično-ekonomskih razmerij moči v samem energetskega sektorju, če naj na tem področju odločanja sploh omogoča politično učinkovitost uravnovešene reprezentacije različnih družbenih zahtev.

### **PROTISLOVJE MED DEMOKRACIJO IN KAPITALIZMOM, ENERGETSKI KONFLIKT IN "NOVA POLITIKA"**

Če strukturni vzorci politične demokratizacije doslej še niso pokazali jasnih poti za "pomiritev" družbenega konflikta o energetskega in tehnološkega razvoju in je zato še naprej potrebno *institucionalno eksperimentiranje*, pa se gibanja, ki se izmikajo v neuspešnost, kljub temu zdijo obsojena na razreševanje novih družbenih konfliktov z vračanjem v liberalno-kapitalistične vzorce socialnega koordiniranja brez sodelovanja države, torej z izločitvijo politike. Takšne ideje kultivirajo po eni strani zagovorniki "trdih" energetskega usmeritev, ki pa vendarle spregledujejo, da se številne velike tehnologije na energetskega področju (jedrska energija, sintetična goriva) v pogojih vse večjega "podružbljanja" proizvodnih procesov sploh lahko šele državno konstituirajo. Zato je konsekvencejša, če sledimo francoski poti, kjer so sile opozicije proti "trdi" usmeritvi izločene iz politike, vendar pa država v vse večji meri organizira industrijo, ki proizvaja energijo.

Po drugi strani pa je precejšnje odobravanje našla zahteva po umiku države zlasti v libertinskih in populističnih krilih nove opozicije proti produktivističnim energetskega politikam. Vendar pa takšne ideje zanemarijajo dejstva energetskega tehnike, gospodarstva in politike, ki spričo dosežene nacionalne in mednarodne organizacije gospodarskega dogajanja onemogočajo obnovo konkurenčnega kapitalizma z majhnimi decentraliziranimi podjetji.

Hkrati pa so ravno tudi nove energetske tehnologije (vključno z decentralistično-regenerativnimi) tiste, ki bi bile odvisne od institucionalnih predstavitelj in nepretrdnih korektur tržnogospodarskih procesov alokacije s politične strani. In konec koncev niso populistične zahteve po obnovi konkurenčnega kapitalizma srednje velikih podjetij, četudi se ostentativno opredeljujejo za neposredno demokracijo, nikoli načele napetosti med kapitalizmom in demokracijo, med svobodo individualnega delovanja in kolektivno participacijo pri odločanju. Dokler politična teorija ne bo postavila tega proble-

ma v središče svojih razmišljanj, jo bomo danes komajda še lahko jemali resno.

T. H. Marshall je zastopal stališče, da tega protislovja med kapitalizmom in demokracijo, med svobodo trga in zahtevami po socialni enakosti in kolektivni participaciji pri odločanju, z uresničevanjem liberalne socialne države sicer ni mogoče odpraviti, da pa ga je na ta način mogoče narediti dolgoročno znosnega za vse člane družbe. Neenakost in zadržki pri odločanju so po njegovem mnenju sprejemljivi, dokler jih je mogoče dušiti z enakimi civilnimi, političnimi in socialnimi državljskimi pravicami. Marshallova teza je bila nedvomno upravičena za iz retrospektive zgodovinsko razmejljivo obdobje v razvoju naprednih kapitalističnih demokracij po 2. svetovni vojni, danes pa je, kot nam kaže energetskega konflikt, postala nekonsistentna.

Za številne predstavnike novih energetskega političnih zahtev os družbenega konflikta v pogojih mednarodne konkurence za surovine in nacionalne prerazporeditve med imperativi kapitalistične akumulacije in življenjskih možnosti socialne reprodukcije ni več uveljavljanje formalnega ravnotežja in gospodarske varnosti, temveč kvalitativne življenjske možnosti za individualni razvoj v proizvodnem procesu in zunaj njega. Spričo takšnih zahtev tradicionalne politične mirovne formule koalicije rasti nimajo več učinka, kar velja tudi za njihove institucije, ki komajda lahko upoštevajo, asimilirajo in integrirajo nove konfliktne osi.

Z energetskega konfliktom si je na dnevnem redu političnih razprav zahodnih kapitalističnih demokracij prvič zagotovila osrednje mesto "nova politika", ki si bo šele v prihodnosti morala ustvariti lastne arene odločanja in morebitne strukture političnega režima ter celo ekonomske organizacijske oblike.

Prevedel: Alfred Leskovec